

Ekonomické efekty integrácie Slovenskej republiky do Európskej únie

Richard OTRATA*

1. Základné východiská

Európska únia aj kandidátske krajiny sa v súvislosti s ďalším rozšírením integračného procesu nachádzajú v etape, keď sa hlavný dôraz kladie na plnenie tzv. kodanských kritérií a na ukončenie negóciácií o prevzatí *acquis communautaires* ako nevyhnutných podmienok členstva v EÚ. Na základe hodnotiacich správ Európskej komisie [1] možno povedať, že kandidátske krajiny najmä Vyšehradskej päťky a pobaltské krajiny dosiahli pri plnení týchto podmienok značný pokrok. Ekonomiky týchto krajín sú hodnotené ako fungujúce trhové ekonomiky, ktoré sú zároveň schopné čeliť konkurenčným tlakom a trhovým silám v EÚ, negóciačný proces je vo fáze ukončenia.

Napriek tomu zostáva v súvislosti so vstupom do EÚ celý rad otvorených metodologických i vecných problémov a otázok, na ktoré je potrebné dať odpoveď.

Tým, že rozhodnutie o rozšírení EÚ na Východ bude v podstate politickým rozhodnutím, málo sa, aspoň spočiatku, akcentovali a hodnotili *ekonomické vplyvy* tohto rozšírenia, čo však naopak zaujímalo podniky a obyvateľstvo nielen v starých členských štátoch EÚ, ale predovšetkým v kandidátskych krajinách. Súčasťou tohto problému boli aj výsledky negóciačných rozhovorov, v rámci ktorých finančný dosah prevzatých záväzkov v oblasti legislatívy spravidla nebol vyčíslený.

Postupne sa však ukázalo, že je potrebné skúmať ekonomické účinky vstupu kandidátskych krajín do EÚ. Objavili sa analýzy potenciálnych ekonomických dôsledkov rozšírenia EÚ na Východ, najmä z pohľadu EÚ pri zabezpečovaní štruktúrnej finančnej pomoci menej rozvinutým krajinám v rámci budúcej EÚ, ale aj z hľadiska prínosu pre ekonomický rast kandidátskych krajín [2; 3; 4].

Neskôr prevzali značnú iniciatívu v hodnotení dôsledkov vstupu do EÚ jednotlivé kandidátske krajiny, a to nielen pod vplyvom prirodzenej potreby identifikácie ekonomicko-sociálnych dôsledkov politického rozhodnutia týkajúceho sa integračnej orientácie, ale aj pod tlakom verejnosti mať informácie o výhodách, prípadne nevýhodách vstupu do EÚ [6; 7].

---

* Ing. Richard OTRATA, CSc., Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, Šancová 56, 811 05 Bratislava I

Predovšetkým hodnotiace analýzy vypracúvané v kandidátskych krajinách mali dať odpoveď na otázky, ktoré ako otvorené vznikajú v okruhu tzv. *získov z integrácie*. Niektorí teoretici zaoberajúci sa problematikou integrácie [8; 9; 10] totiž nastolili problém integrácie nerovnako rozvinutých regiónov (oblastí) s tvrdením, že integrácia v tomto prípade vedie k rozvoju bohatých regiónov na úkor menej rozvinutých oblastí a k zväčšeniu medziregionálnych nerovností. Táto otázka by sa mohla vzťahovať aj na úroveň štátov, a to vzápätí vyvoláva potrebu postulovať otázku *reálnej ekonomickej konvergencie* nových členských štátov k úrovni v EÚ, ktorá sa v kandidátskych krajinách považuje v prípravnom období a v období aspoň do vstupu do Európskej menovej únie (EMÚ) za prioritnejšiu ako nominálna konvergencia podľa maastrichtských kritérií.

Zatiaľ čo politické a bezpečnostné dôvody boli počiatočným stimulom integrácie a rozšírenia EÚ na Východ, vzájomný ekonomický prospech musí existovať, ak má táto politicko-bezpečnostná motivácia mať dlhodobú podporu. Preto prehlbenie a rozšírenie EÚ bude udržateľné len vtedy, ak z *dalšej integrácie získajú tak staré, ako aj nové členské štáty* [3].

Hoci tento integračný postulát je celkom logický a racionálny, teoreticky môžu vzniknúť ďalšie dve otázky:

- Prvá – existuje určitá minimálna hranica celkovej ekonomickej úrovne krajiny a ďalších relevantných agregátnych veličín, resp. rozdielov týchto úrovní, ktorá by mohla garantovať relatívne rovnocenný efekt z integrácie národného celku do integračného zoskupenia EÚ?

- Druhá – ak takáto hranica existuje, je potom opodstatnené vstupovať do EÚ ešte pred dosiahnutím tejto hranice?

Ambíciou tohto príspevku nie je odpovedať na prvú otázku. Jeho cieľom je na základe analýzy ekonomicko-sociálnych efektov pri variante vstupu a nevstupu do EÚ¹ prispieť k objasneniu druhej otázky.

Z hľadiska metodológie prístupu k tejto analýze bolo potrebné ujasniť dve otázky:

- na akom funkčnom objekte ekonomiky, resp. ktorých jej dominánt, je účelné z národohospodárskeho pohľadu hodnotiť účinky (efekty) integrácie do EÚ;

- aké typy integračných účinkov, resp. aké ich štruktúrovanie možno považovať za relevantné.

Pokiaľ ide o prvú otázku, najnovšie výskumy vo svete ukazujú, že najväčšia pozornosť sa sústreďuje na široko chápanú – národohospodársky poňatú – konkurenčnú schopnosť ekonomiky, zahrnujúcu makroekonomickú aj štruktúrne-komoditnú

---

¹ Autor prezentuje v súhrnnej forme výsledky *Štúdie o ekonomických a sociálnych súvislostiach vstupu SR do EÚ*, ktorú spracoval Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV v zmysle uznesenia vlády SR č. 248 z 13. marca 2002 [11]. Podrobnejšie výsledky sú prezentované ďalšími autormi v tomto čísle Ekonomického časopisu/Journal of Economics.

dimenziu. Takýmto spôsobom sa urobila analýza konkurenčnej schopnosti slovenskej ekonomiky (pozri Ekon. Čas., 50, 2002, č. 4) a rovnaký funkčný objekt bol prijatý pri hodnotení efektov integrácie SR do EÚ.

Pokiaľ ide o druhú otázku, hodnotenie efektov vstupu SR do EÚ vychádza predovšetkým z teórie integrácie, kde možno rozlíšiť tri analytické smery:

Prvý analytický smer vychádza z predpokladu, že odstránením mnohých existujúcich regulácií a prekážok voľného obchodu s tovarmi a so službami medzi integrujúcimi sa krajinami možno navzájom rozšíriť trh, zvýšiť jeho konkurenčnosť a dosiahnuť celkové zvýšenie objemu vzájomného obchodu, t. j. kladnú bilanciu vytvárania (*creation*) a obmedzovania (*deviation*) obchodu [12].

Druhý analytický smer vidí hlavný efekt integrácie v získaní tzv. úspor z rozsahu, ktoré prispievajú k rastu produktivity a ktoré umožňuje špecializácia a znovuzriestnenie výroby v rámci jednotného trhu EÚ [13; 14].

Tretí argumentačný smer v prospech pozitívnych integračných efektov akcentuje dynamický pohľad a zahŕňa dynamické faktory ekonomického rastu vôbec [15; 16; 17; 18].

Integračné efekty všetkých uvedených analytických smerov je možné zahrnúť pod kategóriu *integračných efektov v užšom zmysle slova* a takto sa často objavujú aj v literatúre [19]. Tieto efekty sa realizujú vo všetkých integračných formách, t. j.:

- v zóne voľného obchodu, v ktorej členské štáty rušia tarify voči sebe navzájom, zatiaľ čo voči tretím krajinám si ponechávajú svoje individuálne tarify a netarifné opatrenia;
- v colnej únii, v ktorej sa okrem voľného obchodu aplikujú aj spoločné vonkajšie tarify a netarifné opatrenia;
- v jednotnom trhu EÚ, v ktorom sa harmonizujú zákony o konkurencii a umožňuje sa voľný pohyb výrobných faktorov v rámci jednotného trhu EÚ;
- v hospodárskej a menovej únii, v ktorej sa koordinuje hospodárska a menová politika.

Ďalším metodologickým východiskom hodnotenia efektov vstupu SR do EÚ je princíp solidarity, uplatňovaný prostredníctvom štruktúrnej finančnej pomoci EÚ krajinám s relatívne nižšou ekonomickou úrovňou na postupné vyrovnanie podmienok rozvoja ekonomiky. Na druhej strane ako východisko tu vystupuje do popredia princíp nediskriminácie v konkurenčnom prostredí na jednotnom trhu EÚ prostredníctvom nástrojov fiškálnej politiky. Rešpektovanie týchto princípov orientuje analýzu efektov vstupu do EÚ do sféry, ktorú možno označiť ako oblasť *rozpočtových efektov*.

Tretím východiskom hodnotenia efektov vstupu SR do EÚ je rešpektovanie potreby reálneho naplnenia záväzkov vyplývajúcich z negociačného procesu preberania

legislatívneho rámca (*acquis communautaires*), a to predovšetkým implementáciou noriem a štandardov EÚ pri realizácii projektov, ktorá by znížila, prípadne vyrovnala zaostanie z minulosti.

Napokon, dôležitou oblasťou identifikácie efektov integrácie SR do EÚ je *inštitucionálno-právna oblasť*.

V ďalších častiach budeme charakterizovať predpokladané hlavné efekty vstupu SR do EÚ podľa uvedených štyroch oblastí. Pritom bude dôležité klásť dôraz nie na dosiahnuteľné predpokladané úrovňové hodnoty, ale predovšetkým, tam kde je to možné, na ich rozdiely medzi variantom vstupu SR do EÚ a variantom, keby Slovensko bolo prijaté za člena EÚ v neskoršom období.

2. Integračné efekty v užšom zmysle slova

Ak vychádzame z teórie integrácie, integračné efekty v užšom zmysle slova ako finálne efekty v kandidátskych krajinách sa môžu objaviť predovšetkým prostredníctvom dvoch základných kanálov medzinárodných ekonomických vzťahov. Prvým kanálom je *pohyb tovarov a služieb* a druhým pohyb *výrobných faktorov*, t. j. kapitálu, presnejšie, priamych zahraničných investícií (PZI) a pracovných síl. To našlo napokon svoj odraz aj v zdôrazňovaní posilnenia tzv. *štyroch slobôd* ekonomických vzťahov v rámci procesu rozširovania EÚ smerom na Východ.

2.1. Efekty v oblasti pohybu tovarov

Pokiaľ ide o pohyb tovarov, v prípade vstupu SR do EÚ ho budú ovplyvňovať najmä tieto faktory:

- úroveň colných taríf v obchode medzi krajinami EÚ 15 a Slovenskom;
- prevzatie *Spoločnej colnej tarify* a preferenčných režimov voči tretím krajinám;
- prevzatie systému netarifných opatrení.

V prípade členstva SR v EÚ a začlenenia do colnej únie EÚ úroveň colných sadzieb bude prakticky nulová. Proces prechodu na bezcolný obchod SR s EÚ 15 sa začal vlastne už uzavretím a postupnou realizáciou *Európskej dohody* (tzv. *Asociačnej dohody*) od roku 1990 (ešte v rámci ČSFR) a po osamostatnení Slovenska od roku 1993, ktorej cieľom bolo vytvorenie zóny voľného obchodu medzi EÚ a Slovenskom do konca roku 2000. V súčasnosti teda možno povedať, že colné sadzby v obchode medzi EÚ a SR sú pri priemyselných tovaroch v podstate nulové, avšak ostávajú ešte pri mnohých poľnohospodárskych komoditách.

Podstatné odstránenie colnej prekážky obchodu našlo svoje vyjadrenie vo významnom rozšírení obchodu SR s úniou, čo je jedna z výhod integrácie (*trade*

creation). Túto výhodu, ako ukazujú údaje v tabuľke 1, si však Slovensko už v značnej miere vyčerpalo, z čoho možno usúdiť, že vstup Slovenska do colnej únie EÚ v rámci jednotného trhu EÚ by nemal z titulu odstránenia colných bariér významnejšie ovplyvniť rozsah obchodu s EÚ.

T a b u ľ k a 1

Vývoj ukazovateľov zahraničného obchodu Slovenskej republiky s Európskou úniou¹

Ukazovateľ	Vývoz			Dovoz			Obrat ZO		
	1989	1995	2001	1989	1995	2001	1989	1995	2001
Podiel EÚ (v %)	24.5	37.2	59.9	28.0	34.7	49.8	26.4	36.1	54.4
Prírastok percentných bodov (v %)	.	12.7	22.7 ²	.	6.7	15.1 ²	.	9.7	18.3

¹ Údaje za roky 1989 a 1995 sú bez Rakúska, Švédska a Fínska.

² Za obdobie 1996 – 2001.

Prameň: Výpočty na základe [20; 21; 22].

So vstupom do EÚ Slovensko v rámci prevzatia *Spoločnej obchodnej politiky* EÚ bude aplikovať *Spoločnú colnú tarifu* voči nečlenským, tzv. tretím krajinám. Miera vplyvu tejto Spoločnej colnej tarify na zahraničný obchod SR s tretími krajinami bude závisieť v podstate od rozdielov v zozname krajín zahrnutých pod *doložku najvyšších výhod* (DNV) alebo iný preferenčný režim, ako aj od rozdielov v úrovni zmluvných ciel. Keďže táto problematika sa podrobne analyzuje v osobitnej stati [23], tu uvedieme len hlavné závery jej hodnotenia.

Predovšetkým sa ukazuje, že zatiaľ čo zoznam krajín, ktorým Slovensko poskytuje DNV, je v podstate totožný s EÚ, prevzatie Spoločnej colnej tarify na báze DNV by mohlo pre Slovensko znamenať určité zvýšenie ochrany trhu (3 – 5 % zvýšenie colných sadzieb pri priemyselných výrobkoch a 38 – 43 % pri poľnohospodárskych produktoch). Účinok na zahraničný obchod však nemusí byť relevantný, pretože podľa analýzy sa zvýšenie colných sadzieb bude týkať zväčša tovarov s nízkym podielom v dovoze, a naopak, zníženie týchto sadzieb by sa týkalo zväčša položiek s vyšším podielom v dovoze.

V oblasti preferenčných ciel má SR o niečo menší teritoriálny záber ako EÚ, najmä o krajiny Stredomoria, Karibiku a Pacifiku, a väčší o Bosnu, Hercegovinu, Juhoslovanskú zväzovú republiku, Macedónsko a Severnú Kóreu. Harmonizácia slovenskej schémy *Všeobecného systému preferencií* (GSP – *General System of Preferences*) si vyžiada aj prispôbenie zoznamu komodít, kde existujú pomerne veľké rozdiely v neprospech Slovenska. Prevzatie preferenčných ciel EÚ by mohlo mierne znížiť ochranu trhu Slovenskej republiky.

Prevzatie systému netarifných opatrení EÚ by malo pre Slovensko znamenať vyššiu ochranu trhu voči tretím krajinám, najmä prostredníctvom technických prekážok zameraných na dodržiavanie technických kvalitatívnych noriem pri

dovoze výrobkov. Ostatné netarifné prekážky obchodu má Slovenská republika v zásade kompatibilné s Európskou úniou.

Prevzatie Spoločnej obchodnej politiky EÚ by celkove teda už nemalo zásadnejšie ovplyvňovať rozsah obchodu SR ako člena EÚ.

2.2. Prílev priamych zahraničných investícií a rast produktivity, porovnateľných cenových hladín a vývoj vonkajších ekonomických vzťahov

Zatiaľ čo v oblasti pohybu tovarov analýza nepreukázala významnejší vplyv prevzatia Spoločnej obchodnej politiky EÚ na ekonomiku SR, v oblasti pohybu kapitálu, osobitne PZI, sa odhaduje ich intenzívnejší prílev a významný prínos pre rast produktivity, ktorý podľa analýz [24] bude kľúčovým faktorom rastu konkurenčnej schopnosti ekonomiky SR v budúcom období.

Argumentom pre takýto hypotetický odhad môže byť napríklad empirický dôkaz [25], že *každé rozšírenie Európskej únie bolo vždy spojené so zväčšením prílevu priamych zahraničných investícií* a že i samotná reálna šanca stať sa členom Európskej únie prílev PZI akceleruje. V prípade Španielska, Portugalska a Grécka to dokumentujú údaje v tabuľke 2.

T a b u ľ k a 2

Prílev priamych zahraničných investícií do Španielska, Portugalska a Grécka v rokoch 1985 – 1995

Krajina	Ročný prílev PZI			
	1985		1995	
	mld USD	% HDP	mld USD	% HDP
Španielsko (1. 1. 1986)	1.72	0.9	10.6	9.4
Portugalsko (1. 1. 1986)	0.25	1.1	1.7	9.0
Grécko (1. 1. 1981)	n. d.	n. d.	1.0	5.2

Prameň: [26; 27]; vlastné výpočty.

Ďalším argumentom pre predpoklad zintenzívnenia prílevu PZI do Slovenskej republiky po jej vstupe do EÚ je neporovnateľne nízka doterajšia úroveň PZI na obyvateľa v SR oproti malým vyspelým krajinám EÚ a *pravdepodobnosť tendencie jej vyrovnania na úroveň týchto krajín*. Táto tendencia by sa zrejme mohla v rámci rozšírenej EÚ presadzovať nielen v súvislosti s postupnou homogenizáciou integračného priestoru, ale aj preto, lebo PZI by mohli a mali byť nositeľom rozvíjania partnerských výrobnokooperačných vzťahov, ako to bolo v prípade alokácie PZI do vyspelých krajín Európy.

Výrazné rozdiely v stave priamych zahraničných investícií medzi Slovenskou republikou a vybranými krajinami sú zrejme z tabuľky 3.

T a b u ľ k a 3

Stav priamych zahraničných investícií na obyvateľa vo vybraných krajinách

	Stav PZI na obyvateľa (v USD)
Slovenská republika	870
Česká republika	2 599
Maďarsko	2 285
Poľsko	675 ¹
Slovinsko	1 407 ²
Rakúsko	2 354
Španielsko	2 491 ³
Dánsko	4 373 ³
Írsko	3 535 ³
Belgicko	8 613 ³
Nórsko	4 551 ³
Švédsko	4 180 ³

Pokiaľ nie je uvedené inak, údaje sú za rok 2001.

¹ Rok 1999.

² Rok 2000.

³ Rok 1995.

Prameň: [28; 27].

Možno uviesť ďalšie faktory, ktoré by mali znamenať zintenzívnenie prílevu PZI do slovenskej ekonomiky po vstupe Slovenskej republiky do Európskej únie.

Tradičná teória ekonomickej integrácie geografické znovurozmiestnenie výroby chápe ako dôsledok očakávaných tzv. úspor z rozsahu (*economies of scale*) ako hlavného efektu integrácie [29]. Logika ich získania je taká, že v dôsledku zväčšenia trhu je výhodné zvýšiť sériovosť výroby daného výrobku, ktorá je však možná spravidla iba horizontálnou alebo komponentnou špecializáciou výrobných závodov v rámci celého integrovaného celku. Zvýšením rozsahu špecializovanej výroby sa znížia jednotkové náklady výroby v oboch integrovaných častiach, čo spravidla znamená aj zvýšenie miery pridanej hodnoty a produktivity práce, meranej pridanou hodnotou na pracovníka. Takýto typ znovurozmiestnenia výroby má v Európskej únii ešte značné rezervy.

Ďalšie možnosti prílevu PZI a nového znovurozmiestnenia výroby vznikajú na základe presunov výrob z vyspelejších a inovačne výkonnejších krajín, teda aj EÚ, do menej rozvinutých krajín po tom, čo vyvinutý nový výrobok po jeho spotrebiteľskom overení v materskej krajine dosiahol štádium vhodné na masovú výrobu, aby si pôvodný výrobca vytvoril priestor v niektorej z menej rozvinutých krajín s relatívne nižšími najmä mzdovými nákladmi na ďalšiu inováciu výrobkov. V krajine prijímajúcej PZI na tomto základe je to vlastne napodobňovanie výroby výrobkov pôvodne vyvinutých vo vyspelejších ekonomikách. Zdá sa, že tento spôsob generovania PZI zostane pre kandidátske krajiny, teda aj pre SR, zatiaľ v podstate jediný, ako rýchlo a efektívne modernizovať technológie a výrobové štruktúry. V teórii sa tento spôsob generovania PZI zovšeobecňuje ako *teória produkčného cyklu* [17] a *teória imitácie* [16].

Ďalším hypotetickým predpokladom, ktorý by mal ovplyvniť zintenzívnenie prílevu PZI do slovenskej ekonomiky, je to, že prílev PZI po vstupe SR do EÚ sa bude nachádzať v ďalšej fáze, keď bude v zásade ukončená privatizácia a reštrukturalizácia sieťových odvetví, finančnej infraštruktúry (bánk) a podnikovej sféry a keď sa obnoví záujem priamych zahraničných investorov investovať opäť do produkčných kapacít najmä v spracovateľskom priemysle. To by mohlo konvenovať očakávanému prehĺbeniu procesu špecializácie a medzinárodnej kooperácie a procesu imitácie v rámci produkčných výrobných cyklov v Európskej únii.

Možno teda predpokladať, že svetová konkurencia bude naďalej a intenzívnejšie stimulovať rast potenciálu zahraničného investovania rozvinutých krajín v menej rozvinutých nových členských štátoch EÚ, teda aj v SR. Tento potenciál bude zrejme ďalej umocnený implementáciou legislatívy EÚ, ktorá bude zahraničným investorom garantovať právnú a finančnú istotu a stabilitu.

Pravda, vnútri slovenskej ekonomiky bude potrebné vytvoriť ďalšie predpoklady, ktoré by stimulovali intenzívnejší prílev PZI na Slovensko. Predovšetkým významné bude umožniť v širšej miere investovanie vo vybudovaných priemyselných zónach a parkoch, a to aj v kombinácii „zelenej lúky“ a tzv. *brownfieldu* (existujúcich výrobných hál).

Pri podpore intenzívnejšieho prílevu PZI bude potrebné zvažovať aj odvetvové či pododvetvové zameranie nových zahraničných investícií, zameranie z hľadiska úrovne technológií a prínosu pre zvýšenie miery pridanej hodnoty, a napokon aj z hľadiska regionálnej orientácie. Teda pri príleve PZI bude treba uplatňovať určitý selektívny prístup, ktorý nie je podľa nášho názoru v rozpore s princípmi trhovej ekonomiky, lebo ďalšími významnými informáciami pre podnikateľov oslabuje nedokonalosť trhu v tejto oblasti.²

Napríklad z hľadiska odvetvovej selekcie je významné, aby nové PZI boli orientované na vnútorný aj zahraničný trh súčasne, a teda prispievali k zvýšeniu exportnej výkonnosti, a zároveň k zníženiu obchodného deficitu z titulu dovozu pri tých komoditných skupinách, v ktorých sú tieto deficity objemovo mimoriadne veľké. Analýzy ukazujú, že takéto deficity sa vyskytujú najmä pri sofistikovaných výrobkoch – v oblasti ľahkej chémie, strojárstva a elektrotechniky [30].

Aký objem PZI by teda mohla Slovenská republika po vstupe do EÚ dosiahnuť? Samozrejme, že presnejší odhad by vyžadoval určitý ekonometrický prepočet,

² Selektívny prístup uplatnila napríklad agentúra pre priemyselný rozvoj (IDA) v Írsku, v krajine s vysokými PZI. Prvou fázou bolo vytypovanie odvetvových segmentov, ktoré sú z hľadiska riešenia problémov ekonomiky a svetovej dynamiky prioritné. V druhej fáze išlo o výber silných firiem, ktoré sú aktívne v danom segmente trhu a mohli by uvažovať s medzinárodnou diverzifikáciou svojej výroby. V ďalšej fáze sa určí exekutíva projektu v daných krajinách vytypovaných firiem na iniciovanie kontaktov s týmito firmami. Napokon v poslednej fáze sú zástupcovia firmy prizývaní na rokovanie do domácej firmy [30].

ktorý však zatiaľ nebol v rámci vypracovania štúdie o ekonomických a sociálnych súvislostiach vstupu SR do EÚ aplikovaný. Odhad preto vychádza z hypotetického predpokladu, že Slovensko by dosiahlo zhruba takú úroveň PZI na obyvateľa v roku 2008, akú v súčasnosti dosahuje Česká republika. To by znamenalo, že priemerný ročný netto prílev PZI v rokoch 2004 – 2008 by sa musel zvýšiť zo súčasných cca 418 mil. USD na cca 1,0 – 1,5 mld USD, aby objem PZI na obyvateľa v SR dosiahol v roku 2008 úroveň okolo 2 000 – 2 300 USD.

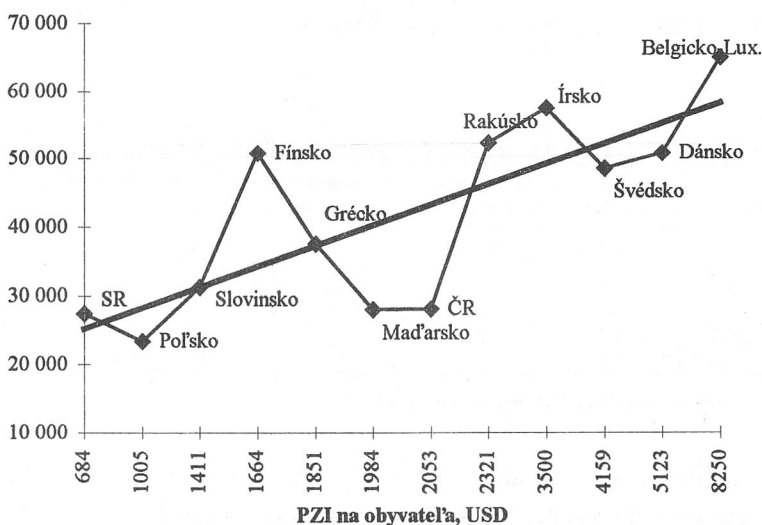
Predpokladané zintenzívnenie prílevu PZI, ktoré sme v predchádzajúcej časti prisúdili práve vstupu SR do EÚ, bude mať celý rad efektov na úroveň kvalitatívnej konkurenčnej schopnosti slovenskej ekonomiky.

Pôjde predovšetkým o také ukazovatele národohospodárskej konkurenčnej schopnosti, ako je súhrnná produktivita práce, porovnateľná cenová hladina, resp. kurzová odchýlka (ERDI), menový kurz, zahraničný obchod, resp. obchodná bilancia, ale aj o zmeny v sektorovej štruktúre ekonomiky a v odvetvovej štruktúre priemyslu z hľadiska pridanej hodnoty.

Hoci rast produktivity nie je podmienený len stavom PZI v krajine, ale aj vysokou efektívnosťou investícií domácich firiem a ďalšími tzv. produktivitno-tvornými faktormi, predsa len PZI korelujú s úrovňou dosiahnutej produktivity, z čoho možno usúdiť, že prítomnosť PZI v ekonomike vo všeobecnosti pozitívne ovplyvňuje úroveň produktivity. Je to zrejmé z grafu 1.

Graf 1

Závislosť produktivity od úrovne priamych zahraničných investícií na obyvateľa

Rast produktivity treba vidieť v podstatnom zlepšení takých atribútov, ako je kvalita výrobkov, technické parametre výrobkov, a to aj z hľadiska nových ekologických požiadaviek, úroveň servisných služieb, cieľavedomé budovanie *good-willu* atď. Avšak ide aj o zaostávanie v podmienkach dosahovania produktivity – v technologickej úrovni, v logistike vo výrobných procesoch, v manažérskej zručnosti a zdravej emotívnosti vrcholového manažmentu, v kvalifikačnej adaptácii, v získavaní stále väčšieho podielu na relevantných trhoch, v mikrošpecializácii prostredníctvom produktovej diferenciacie a inovácie atď. Slovom, uvedené atribúty by sa mohli zhrnúť pod pojem *celkovej faktorovej produktivity (TFP)*. To sú atribúty, ktoré za určitých predpokladov (rozviedli sme ich v predchádzajúcej časti) je možné získať práve prostredníctvom priamych zahraničných investícií.

Tu vzniká opäť metodologický problém – ako separovať a odhadnúť vplyv PZI na rast takto technologicko-inovačne chápanej produktivity od vplyvu domácich investícií a ďalších faktorov. Keďže tento problém nie je zatiaľ uspokojivo riešený, vplyv intenzívnejšieho prílevu PZI na vybrané súhrnné ukazovatele konkurencieschopnosti ekonomiky SR bol odhadnutý pomocou ekonometrického modelu [32] zohľadnením vyššieho podielu PZI v celkových investíciách. Aj keď nebol osobitne identifikovaný vplyv vyššieho prílevu PZI na vybrané súhrnné ukazovatele rozvoja ekonomiky SR, predsa je do určitej miery pozitívne zreteľný z porovnania vývoja ukazovateľov podľa scenárov variantu 2 (vstup do EÚ v roku 2004) a variantu 1 (vstup až po r. 2008) v tabuľke 4. Z jej údajov je zrejmé, že efekt vstupu SR do EÚ, na ktorom by sa podieľal aj intenzívnejší prílev PZI, sa odhaduje v období 2004 – 2008 *vyšším rastom produktivity* v stálych cenách, resp. v parite kúpnej sily (PKS) najmenej 1 % ročne. Rast produktivity vyjadrenej prepočtom nominálnym kurzom voči EUR by mohol byť vyšší takmer o 4 % ročne.

T a b u ľ k a 4

Odhad tempa rastu súhrnnej produktivity do roku 2008

Obdobie	Priemerná reálna ročná zmena HDP, Sk, s. c. 2000 na prac., %		Priemerná ročná zmena HDP, EUR, par. kúpnej sily na prac. %		Priemerná ročná zmena HDP, EUR na pracovníka, %	
	variant 2	variant 1	variant 2	variant 1	variant 2	variant 1
2001 – 2003	2.5	2.3	4.6	4.4	8.3	6.1
2004 – 2006	3.5	2.5	5.0	4.0	9.8	5.3
2007 – 2008	3.9	3.1	5.5	4.7	9.4	6.6
2004 – 2008	3.7	2.7	5.2	4.3	9.6	5.8

Prameň: Prepočty na základe výstupov modelu [32].

V súlade s rastom produktivity by sa mali zlepšiť aj ďalšie makroekonomické ukazovatele konkurenčnej schopnosti – vzrásť porovnateľná cenová hladina, klesnúť jej recipročná hodnota – kurzová odchýlka (ERDI) a posilňovať nominálny výmenný kurz. Odhad predpokladaného vývoja týchto efektov je uvedený v tabuľke 5.

T a b u ľ k a 5

Odhad vývoja porovnateľnej cenovej hladiny, kurzovej odchýlky a výmenného kurzu

Rok	Porovnateľná cenová hladina % (EÚ = 100)		Kurzová odchýlka k EUR		Nominálny efektívny kurz 2000 = 100	
	variant 2	variant 1	variant 2	variant 1	variant 2	variant 1
2000	36.4	36.4	2.75	2.75	100.0	100.0
2003	40.5	38.2	2.47	2.61	99.5	94.0
2006	46.2	39.6	2.16	2.52	102.2	87.7
2008	49.7	41.2	2.01	2.43	102.4	85.0

Prameň: Prepočty na základe výstupov modelu [32].

Rast porovnateľnej cenovej hladiny (Comparative Price Level – CPL) vyplýva nielen z predpokladu, že rast produktivity bude znamenať aj rast kvality výrobkov a služieb, čo by sa malo či mohlo prejaviť v opodstatnenom raste ich cien. Rast CPL bude spojený aj s faktom, že pri každej integrácii v prípade väčších rozdielov cien obchodovateľných tovarov medzi integrujúcimi sa partnermi je tendencia k približovaniu týchto cien, a to aj bez väčšej väzby na rast produktivity. Cenová úroveň pri niektorých obchodovateľných tovaroch v SR je skutočne ešte stále nižšia ako v EÚ. Ide najmä o potraviny, nápoje, tabak, odievanie a obuv, kde na rozdiel od niektorých neobchodovateľných tovarov (nájomné, energie, doprava a spoje) bol doterajší cenový nárast v rámci cenovej deregulácie nižší.

Táto skutočnosť môže na prvý pohľad predstavovať určité riziko pri vstupe SR do EÚ. Podľa prepočtov Výskumného ústavu ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva (VÚEPP) [33] spotrebiteľské ceny potravín v SR v roku 2001 vzrástli o 5,6 %, ešte do vstupu by mali rásť priemerne 6 % ročne, prvý rok po vstupe 8 % ročne a v období 2005 – 2008 priemerne asi 8 % ročne.

Tempo rastu by teda mohlo zaznamenať určitý nárast cien potravín. Avšak vzhľadom na predpokladaný rast nominálnych miezd (v období 2004 – 2008 priemerne 9,7 % ročne, ktorý by sa mal dosiahnuť najmä na základe rastu produktivity) by uvedený cenový rast potravín nemal významnejšie negatívne ovplyvniť životnú úroveň obyvateľov SR.

T a b u ľ k a 6

Odhad rastu spotrebiteľských cien potravín a nominálnej mzdy v Slovenskej republike (v %)

Obdobie	Spotrebiteľské ceny potravín		Nominálne mzdy	
	index rastu	Ø ročný rast	index rastu	Ø ročný rast
2001	105.6	5.6	108.2	8.2
2002 – 2003	113.1	6.3	118.2	8.7
2004	108.1	8.1	110.5	10.5
2005 – 2006	119.9	9.5	119.0	9.1
2007 – 2008	114.2	6.9	121.0	10.0
2004 – 2008	148.1	8.2	159.2	9.7

Prameň: Vlastné prepočty na základe [33; 32].

Treba rátať ďalej s tým, že do rastu CPL sa premietne aj dokončenie deregulácií pri neobchodovateľných tovaroch a službách, a takisto reformy v zdravotníctve a školstve. Praktické riešenie cenového rastu v týchto segmentoch ekonomiky by však malo rešpektovať existujúce reálne bariéry, najmä sociálnu únosnosť a pripravenosť spoločnosti, pričom miera cenového rastu v týchto segmentoch by v zásade mala mať základnú väzbu na mieru rastu produktivity umožňujúcej rast nominálnych miezd a starobných dôchodkov. Inak by to viedlo k poklesu reálnej mzdy.

Predpokladaný rast CPL však vychádza aj zo *zhodnocovania meny, resp. nominálneho výmenného kurzu* (pozri tab. 5), kde základnú kotvu by mal predstavovať predpokladaný rast produktivity (TFP – *Total Factor Productivity*), dosiahnutý aj vďaka intenzívnejšiemu prílevu PZI.

Kľúčový účinok integrácie do EÚ a zintenzívnenia prílevu PZI by sa mal prejavíť aj v raste produktivity v jednotlivých *sektoroch*, a najmä v *odvetviach* spracovateľského priemyslu. Malo by ísť o zvýšenie podielu pridanej hodnoty vo výrobkoch (v priemysle zo súčasných 25 % na cca 30 %) a štruktúrny posun smerom k zvýšeniu podielu sofistikovaných výrob s vyšším stupňom spracovania, čo by mal podporiť práve ďalší prílev PZI.

Priaznivý účinok integrácie do EÚ práve na základe zintenzívnenia PZI sa očakáva aj v *oblasti platobnej bilancie*. Predpokladá sa, že PZI sa budú orientovať do tých komoditných segmentov, v ktorých má Slovensko relatívne vysoké obchodné deficity, a zároveň sa budú orientovať aj na export v týchto segmentoch. Napriek tomu, že treba rátať so zvýšením dovozu niektorých vstupných komponentov alokovanej výroby, najmä pokiaľ zahraničný investor nevyužije kvalitatívne porovnateľných domácich subdodávateľov, celkovo možno predpokladať, že účinok PZI v podmienkach členstva SR v EÚ sa prejaví v platobnej bilancii pozitívne. Dynamika vývozu by sa mala oproti roku 2001 – aj oproti variantu, ktorý predpokladá neskorší vstup – zvýšiť, naopak dynamika dovozu najmä oproti roku 2001 by sa mala výrazne znížiť. Saldo obchodnej bilancie by sa takto mohlo pohybovať priemerne ročne pod 10 % HDP (–6,9 %) a platobnej bilancie okolo –4 % ročne.

T a b u ľ k a 7

Odhad vývoja obchodnej bilancie Slovenskej republiky

Obdobie	Ročné tempo rastu na základe bežných cien				Saldo obchodnej bilancie v % HDP	
	vývoz		dovoz		variant 2	variant 1
	variant 2	variant 1	variant 2	variant 1		
2001	11.3	11.3	20.9	20.9	–10.7	–10.7
2004 – 2006	12.5	11.2	10.9	9.7	–7.3	–8.5
2004 – 2008	12.2	11.3	11.0	10.0	–6.9	–8.1

Prameň: [32].

Samozrejme, ďalším pozitívnym dôsledkom prílevu PZI z hľadiska platobnej bilancie (PB) je zvýšenie nezadlžujúceho zdroja v rámci kapitálového a finančného účtu PB, čo by prípadne umožnilo, aby bolo možné čerpať dlhodobé investičné úvery na realizáciu projektov implementácie štandardov EÚ.

2.3. Vplyv integrácie na pohyb pracovnej sily

Túto oblasť účinkov vstupu SR do EÚ dostatočne podrobne rozoberá osobitná stať tohto čísla Ekonomického časopisu [34], a preto sa ňou nebudeme zaoberať. Uvádzame ju tu iba kvôli komplexnejšiemu pohľadu na celú problematiku integračných efektov v užšom zmysle slova.

3. Rozpočtové efekty vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie

Ďalším relevantným blokom účinkov vstupu SR do EÚ sú rozpočtové efekty. K nim sú zaradené nielen efekty, ktoré prejdú systémom verejných financií, najmä štátnym rozpočtom, prípadne regionálnymi rozpočtami, ale aj efekty, ktorých zdrojom bude *Spoločný rozpočet EÚ*. Preto predmetom odhadu dôsledkov vstupu do EÚ v rámci rozpočtových efektov boli:

- dosah harmonizácie daní na príjmovú stranu štátneho rozpočtu,
- absorpčná schopnosť ekonomiky využiť predvstupové a povstupové zdroje štruktúrnych operácií EÚ prostredníctvom spolufinancovania (kofinancovania),
- rozpočtové dôsledky priamych platieb EÚ pre poľnohospodárstvo,
- vplyv integrácie na colný (tarifný) výnos,
- povinné platby do Spoločného rozpočtu EÚ.

Pretože niektorými týmito oblasťami sa podrobnejšie zaoberajú ďalšie state v tomto čísle Ekonomického časopisu [35 a 36], obmedzíme sa len na niekoľko poznámok.

Prvá sa týka *harmonizácie daní*. Efekt harmonizácie, aj keď, ako ukazuje tabuľka 9, môže byť napriek negociovaným prechodným obdobiam pomerne veľký (okolo 100 mld Sk v období 2004 – 2008), bude vlastne fiktívnym efektom. Hoci predpokladané zvýšené daňové príjmy štátneho rozpočtu de facto zvýšia absorpciu slovenskej ekonomiky na čerpanie prostriedkov zo štruktúrnych fondov EÚ formou spolupodieľania sa na financovaní projektov, zaplatí ich nie Európska únia, ale slovenskí platitelia daní, pravda, z predpokladaných vyšších nominálnych príjmov.

Reálnym priamym rozpočtovým efektom integrácie SR do EÚ však budú prostriedky poskytované Európskou úniou v rámci jej *štruktúrnych operácií* (okolo 75 mld Sk v období 2004 – 2008). Tie, spolu s prostriedkami kofinancovania

a ďalšími zdrojmi, budú vytvárať celý rad nepriamych efektov v oblasti životného prostredia, kultúrneho a hygienického prostredia, kvalifikačnej úrovne pracovníkov atď. Teda kofinancovanie bude pre Slovensko síce predstavovať istý „vynútený“ náklad (odhaduje sa okolo 90 mld Sk za obdobie 2004 – 2008), avšak ich celkovú spoločenskú efektívnosť možno očakávať ako nesporne pozitívnu.

Osobitnú zmienku si zaslúži vplyv integrácie na *colný (tarifný) výnos*. Súčasný podiel colného výnosu na celkových rozpočtových príjmoch v roku 2001 bol síce len 2,2 %, avšak v absolútnom vyjadrení okolo 3,6 mld Sk bude v roku 2003 predstavovať nezanedbateľnú sumu medzi príjmami štátneho rozpočtu. Colný výnos už teraz má v dôsledku uzatvárania multilaterálnych a bilaterálnych dohôd o zónach voľného obchodu klesajúcu tendenciu a možno predpokladať, že po vstupe SR do EÚ jeho výška poklesne ešte podstatnejšie. Tento pokles bude daný predovšetkým výrazným *znížením dĺžky colnej hranice po vstupe SR do EÚ*, keďže colnou hranicou Slovenska bude vlastne iba hranica s Ukrajinou.

V dôsledku zníženia dĺžky colnej hranice Slovensko „stratí“ celý doteraz vyčlievaný dovoz z budúcich tretích krajín EÚ (nie sú tu zahrnuté krajiny, s ktorými má Slovensko uzavreté dohody o voľnom obchode, ani Rusko a Ukrajina, ktorých dodávky budú zrejme prechádzať cez vonkajšiu hranicu EÚ na našom území), ktorých podiel v roku 2000 predstavoval asi 10 %. Na druhej strane, Slovenská republika do vycleievaneho dovozu získa clom zaťažené dovozy väčšiny krajín EÚ i Českej republiky z budúcich tretích krajín, ktoré sa nachádzajú na priamke dodávok z východoeurópskej časti budúcej EÚ. Tento objem dovozu sa odhaduje približne na 2,2 % z celkového dovozu príslušných krajín EÚ a ČR.

Na základe uvedených rozdielov „stratených a získaných“ dovozov možno predpokladať, že celkový colný výnos po vstupe SR do EÚ sa môže pohybovať v úrovni *1,8 mld Sk v roku 2004 a cca 2,2 mld Sk v roku 2008*.

Za predpokladu v súčasnosti platného pravidla 75 % odvodu do EÚ by odvod colného výnosu *predstavoval 1,3 mld Sk v roku 2004; 1,5 mld Sk v roku 2006 a 6 mld Sk v roku 2008*. V porovnaní s rokom 2003 by sa čistý colný výnos (po odvode) znížil z cca *3,3 mld Sk na 0,5 mld Sk v roku 2004, teda o 2,8 mld Sk (o 85 %)*. Celkový odvod cla v období 2004 – 2006 by takto predstavoval sumu *4,2 mld Sk* a v rokoch 2004 – 2008 cca *7,5 mld Sk*.

Prijatie *Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ (SPP)* bude mať pravdepodobne vplyv aj na štátny rozpočet vo forme tzv. *vyrovňavacích priamych platieb pre poľnohospodárstvo SR*.

Ťažisko týchto zmien bude spočívať v novom usporiadaní doteraz poskytovaných dotácií do poľnohospodárstva. Súvisí to predovšetkým s tzv. priamymi platbami, čo sú dotácie vyplácané roľníkom únie od roku 1992 podľa výmery pestovania určitých plodín a kusov chovaných hospodárskych zvierat.

So zavedením priamych platieb aj v kandidátskych krajinách už od roku 2004 *Finančný rámec EÚ na roky 2000 – 2006* pôvodne neuvažoval. Avšak vzhľadom na nevyhnutnosť priblížiť sa nižším svetovým cenám poľnohospodárskych produktov a potrebu priblížiť kandidátske krajiny k štandardom spoločenstva, Európska komisia navrhla na roky 2004 – 2006 priame platby kandidátskym krajinám nie vo výške 100 %, ako existujú v únii, ale na jednotlivé roky vo výške 25 %, 30 % a 35 %.³

Preto SR nastoľuje v negociačnom procese požiadavku na vyrovnanie komoditnej podpory na doterajšiu úroveň (avšak v rámci stanovených podielov 25 %, 30 % a 35 %) z prostriedkov štátneho rozpočtu SR (národné vyrovnávacie priame platby – NVPP). Nepredpokladá sa, že rozsah týchto platieb bude veľký – v roku 2004 má byť 174 mil. Sk a do roku 2006 by to malo byť 900 mil. Sk. Tým, že priame platby by financovala od roku 2004 v podstate EÚ (3,7 mld Sk v roku 2004) a že ostatné dotácie charakteru priamych platieb, doteraz poskytované aj na výrobky nepodporované v EÚ, by mali byť z podpory vylúčené, bola by to pre štátny rozpočet výhoda. V roku 2004 by totiž *poklesli z 5,7 mld Sk v roku 2003 na už uvedených 174 mil. Sk, teda cca o 5,5 mld Sk*.

Pre poľnohospodárskych producentov by to však bola nevýhoda, lebo celkové priame platby EÚ a štátneho rozpočtu SR by v roku 2004 *poklesli z 5,7 mld Sk na 3,9 mld Sk, t. j. o 1,8 mld Sk* (tab. 8).

T a b u ľ k a 8

Odhad priamych platieb poľnohospodárstvu z Európskej únie a zo štátneho rozpočtu Slovenskej republiky (v mld Sk)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Priame platby ¹	4.8	5.2	5.4	5.7	3.7	4.5	5.3
z toho: rastlinná produkcia	3.2	3.1	3.3	3.5	2.7	3.3	3.8
živočišna produkcia	1.6	2.1	2.1	2.2	1.0	1.2	1.5
Národné vyrovnávacie priame platby	–	–	–	–	0.2	0.3	0.4
Priame platby SR a EÚ spolu	4.8	5.2	5.4	5.7	3.9	4.8	5.7

¹ V rokoch 2000 – 2003 realizované iba SR, v rokoch 2004 – 2006 realizované EÚ.

Prameň: [33].

Aby slovenské poľnohospodárstvo mohlo zabezpečiť pokrytie dopytu po potravinách v jeho efektívnej komoditnej štruktúre, je potrebné v negociačnom procese presadzovať aj *zvýšenie produkčných kvót*, najmä pri izoglukóze, mlieku a ovciach. To by mohlo pomerne veľký prepád dotácií zmierniť, pričom treba pripustiť, že zníženie doterajších dotácií poľnohospodárstvu by vytvorilo určitý žiaduci tlak na zvýšenie efektívnosti poľnohospodárskej výroby, ktorá je v porovnaní s krajinami EÚ nízka.

³ Nemecko a Veľká Británia sa usilujú presadiť zmeny v súčasnej SPP tak, aby priame platby v roku rozšírenia v únii už neboli, alebo aby existovali len v značne modifikovanej podobe [37].

T a b u ľ k a 9

Celkové rozpočtové efekty vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie (v mld Sk)

Položka	Skutočnosť 2001	Bez PO		Po zohľadnení PO	
		zmena spolu 2004 – 2008	Ø ročná zmena	zmena spolu 2004 – 2008	Ø ročná zmena
Dane	+158.4	+147.0	+29.0	+100.0	+20.0
Transfer zo štruktúrnych fondov EÚ	+2.4	+75.0	+15.0	+75.0	+15.0
Kofinancovanie	-2.4	-90.0	-18.0	-90.0	-18.0
Odvod colného výnosu	-	-7.5	-1.5	-7.5	-1.5
Povinné príspevky do EÚ	-	-70.0	-14.0	-70.0	-14.0
Vyrovnanie priamych platieb poľn.	-5.2	-2.2	-0.4	-2.2	-0.4
Spolu	153.2	+52.3	+10.1	+5.3	+1.1

Prameň: Vlastné výpočty.

Keď zhrnieme relevantné príjmové a výdavkové rozpočtové efekty z titulu vstupu SR do EÚ (tab. 9), možno konštatovať, že ich bilancia sa ukazuje mierne prebytková, v najhoršom prípade vyrovnaná. Bude záležať ešte na výške *povinných platieb do rozpočtu EÚ* (podľa Finančného rámca EÚ na roky 2000 – 2006 sú stanovené maximálne na 1,27 % národného HDP, čo by predstavovalo 16 – 20 mld Sk ročne). Prepočty však ukázali, že pri rešpektovaní zásady deklarovanej v poslednom čase Európskou úniou, aby krajina neplatila do EÚ viac ako z EÚ dostáva, povinné platby SR do EÚ by nemali prekročiť 1 % HDP, čo v absolútnom vyjadrení predstavuje 12 – 14 mld Sk.

4. Náklady implementácie štandardov a noriem Európskej únie

Popri prevažujúcich doteraz identifikovaných výhodách vstupu SR do EÚ bude musieť Slovensko, rovnako ako ostatné kandidátske krajiny, vynaložiť aj určité náklady. Nevyhnutnosť ich vynaloženia vyplýva z požiadavky EÚ vytvoriť pre všetkých účastníkov budúceho jednotného trhu EÚ rovné a nediskriminačné podmienky konkurencie. Ako je známe, Slovensko zatiaľ získava v zahraničnom obchode s EÚ určité výhody napríklad z neriešených a odkladaných infraštruktúrnych podnikových či verejných investícií, čo mu umožňuje presadzovať sa viac cenovou konkurenčnou schopnosťou. Táto požiadavka má nielen vecný, ale aj legislatívny či systémovo-regulačný rozmer. Jeho vyjadrením je prebiehajúci proces negociácie prevzatia a implementácie regulačnej legislatívy EÚ (*acquis*). Treba teda identifikovať ekonomické dôsledky (účinky) záväzkov, ktoré Slovenská republika na seba prevzala či ešte prevezme tzv. uzavretím kapitol *acquis*.

Jednotlivé kapitoly *acquis* sú z hľadiska rozsahu nákladov diferencované. Pri hodnotení účinkov vstupu SR do EÚ z hľadiska nákladov sa zameriame na tie oblasti *acquis*, ktorých implementácia bude vyžadovať relatívne najväčšie

a rozhodujúce nákladové nároky na podniky a verejné financie, a kde sa očakáva potreba primeraného fázovania (tzv. prechodných období). Medzi takéto časti patrí oblasť životného prostredia, pracovnoprávných vzťahov a bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, dopravy, energetiky, agropotravinárskeho sektora a vnútornej bezpečnosti (schengenskej hranice).

Treba tiež pripomenúť, že aj pri týchto nákladových efektoch existuje určitá rozpornosť alebo nejednoznačnosť v ich vnímaní z hľadiska výhod či nevýhod. Vynaložené náklady síce budú na jednej strane zjavným nákladom pre podniky alebo verejné financie, a napokon aj pre obyvateľstvo, čiže určitou nevýhodou či rizikom. Na druhej strane prostredníctvom týchto nákladov vzniknú určité hodnoty vo forme modernej infraštruktúry, zlepšených podmienok pre život a zdravie ľudí a podobne.

Ďalej treba uviesť, že určitú časť odhadnutých nákladov, ktorú je ťažké určiť, nemožno vnímať len ako dôsledok vstupu SR do EÚ. Bude vyvolaná všeobecným transformačným procesom, čo znamená, že Slovenská republika by ich musela vynaložiť tak či tak.

Keďže podrobnejšie sa touto oblasťou efektov zaoberá osobitná časť tohto čísla Ekonomického časopisu [38], tu uvedieme len niektoré súhrnné pohľady.

Prvým je odhad týchto celkových nákladov a ich štruktúry a časového rozloženia. Ide v podstate o odhad investičných nákladov, pričom v podmienkach, keď ešte nie sú k dispozícii projektové podklady, ide skutočne o hrubé odhady, odkonzultované s ministerstvami a odbornými expertmi.

Celkové náklady implementácie štandardov a noriem EÚ v relevantných úsekoch negociačného procesu a v období 2001 – 2015 (v r. 2015 sa končia prechodné obdobia) by sa mohli pohybovať v rozpätí 200 – 250 mld Sk (v cenovej hladine r. 2000). Tieto náklady sa sústreďujú v rozhodujúcej miere (57 %) do oblasti životného prostredia a mohli by predstavovať sumu okolo 110 – 150 mld Sk. Podiel ostatných úsekov sa pohybuje do 17 %.

Pokiaľ ide o *časové rozloženie* týchto nákladov, koncentruje sa z dvoch tretín do obdobia prvých 5 rokov po vstupe do EÚ (r. 2004 – 2008), jedna tretina do rokov 2002 a 2003 a zvyšok do obdobia po roku 2008.

Ďalším súhrnným pohľadom je *štruktúra zdrojov* krytia investičných nákladov. Rozhodujúcim zdrojom financovania príslušných projektov by mal byť sektor verejných financií a štruktúrne fondy EÚ. Na financovaní projektov sa však bude musieť podieľať aj súkromný sektor. Možno predpokladať, že tak verejný, ako aj súkromný sektor využijú nielen vlastné, ale aj cudzie zdroje vo forme zahraničných pôžičiek. To môže *zvýšiť zahraničné zadlženie* slovenskej ekonomiky, ktoré by v prípade nenaplnenia predpokladov intenzívneho prílevu PZI mohlo vytvoriť riziko vonkajšej nerovnováhy a zvýšenia dlhovej služby.

Napokon je opodstatnená otázka, ako sa prejaví investično-nákladová záťaž vo vývoji *celkových prevádzkových nákladov*, ktorá by mohla vyvíjať tlak aj na ceny výstupov v príslušných úsekoch ekonomiky. Vplyv tejto záťaže na prevádzkové náklady bude závisieť od dvoch faktorov; po prvé, od dĺžky amortizácie a po druhé, od času výstavby a uvedenia investície od prevádzky.

Za predpokladu zhruba 15-ročného obdobia amortizácie a viac ako 2-ročného priemerného lagu uvedenia investícií do prevádzky prepočty ukazujú, že v oblasti životného prostredia a bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci by sa prevádzkové náklady z titulu amortizácie mohli prevádzkovateľom (podnikom) jednorazovo zvýšiť zhruba o 0,4 %. Po zahrnutí ostatných nákladov by sa tento rast mohol zvýšiť maximálne do 1 %.

V oblasti *dopravy* by tento nárast mohol byť vyšší, zhruba 2 – 2,5 %, v *agropotravinárskom sektore* sa rast prevádzkových nákladov odhaduje na 1,0 – 1,5 %.

Možno teda pripustiť, že implementácia štandardov a noriem EÚ realizáciou mnohých investícií môže byť zdrojom inflácie, hoci rast cien z tohto titulu sa neodhaduje ako dramatický.

5. Pokus o odhad celkového efektu vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie

Ak sme doteraz skúmali vplyv a dôsledky vstupu SR do EÚ prevažne na podmienky a faktory ďalšieho ekonomického vývoja, čo umožnilo podrobnejšie posúdiť nielen prínosy, ale aj riziká, tak teraz vzniká problém aproximácie celkového výstupu ako dôsledku predpokladaných zmien vo vstupoch (v podmienkach a faktoroch) vplyvom integrácie.

Metodologický aspekt tohto problému spočíva v tom, či sa k tomuto celkovému výstupu (efektu) možno dopracovať určitou bilančnou metódou, t. j. metódou bilancovania prínosov a nákladov (*costs and benefits analysis*), alebo pomocou makroekonomického modelu ekonometrického alebo rovnovážneho typu, prípadne v ich kombinácii so štruktúrnymi modelmi.

Metóda bilancovania prínosov a nákladov sa ukázala v tejto etape skúmania efektov ako nepoužiteľná pre nekompatibilitu prínosov a nákladov a pre nemožnosť dostatočnej identifikácie nepriamych (multiplikačných) väzieb. Preto sa využil makroekonomický ekonometrický model, prípadne rovnovážny model, ktorých výstupy by sa mali chápať skôr ako odhad, a nie prognóza. Podrobnejší popis výsledkov týchto modelov je prezentovaný v osobitných statiach [32 a 39].

Zmysel potreby odhadu celkového (súhrnného) efektu vstupu SR do EÚ spočíva predovšetkým v poznaní miery *reálnej konvergenie ekonomickej úrovne SR k EÚ*, čo je vlastne jeden z hlavných cieľov integrácie. S reálnou konvergenciou

totíž súvisí otázka, ktorú si spravidla ako prvú kladú obyvatelia integrujúcej sa krajiny, t. j. aké výhody im integrácia prinesie.

Prepočty ukazujú, že vstup SR do EÚ by znamenal jednoznačne rýchlejšie približovanie ekonomickej a sociálnej úrovne SR k priemeru EÚ. Umožňovalo by to predovšetkým vyššie tempo rastu ekonomiky a ekonomickej úrovne (HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily) v porovnaní s variantom vstupu až po roku 2008 (tab. 10).

Tabuľka 10

Tempo ekonomického rastu a porovnateľnej ekonomickej úrovne Slovenskej republiky podľa variantov vstupu

Obdobie	Ø reálny rast HDP (v %)		Ø ročná zmena HDP, parita kúpnej sily na obyvateľa (v %)	
	variant 2	variant 1	variant 2	variant 1
2001 – 2003	3.5	3.2	5.5	5.2
2004 – 2006	4.8	3.7	6.3	5.1
2004 – 2008	5.0	4.0	6.5	5.4

Prameň: Prepočty na základe modelových výstupov [32].

Z tabuľky 10 je zrejmé, že efekt vstupu SR do EÚ, posudzovaný rozdielom priemerného ročného tempa rastu uvedených súhrnných ukazovateľov medzi variantom 2 a 1, by mohol predstavovať *zhruba 1 %*. Podľa odhadov expertov EÚ by tento efekt mohol byť ešte vyšší, a to až do 2 % [40].

Hlavné konvergenčné ukazovatele podľa sledovaných variantov vstupu by potom mohli dosiahnuť takisto pozitívne trendy, a to tak z hľadiska ich úrovne v časovom vývoji, ako aj z hľadiska rozdielu medzi variantmi vstupu (tab. 11).

Tabuľka 11

Vývoj reálnej konvergencie podľa variantov vstupu

Obdobie	HDP v PKS na obyvateľa, % k Ø EÚ	
	variant 2	variant 1
2001 – skutočnosť	48.5	48.5
2003 – odhad	50.2	49.8
2006 – odhad	53.1	50.9
2008 – odhad	55.5	52.5

Prameň: [32].

Z tabuľky 11 vyplýva, že Slovensko by sa mohlo ukazovateľom HDP v parite kúpnej sily na obyvateľa priblížiť k priemeru EÚ v roku 2008 na *zhruba 56 %*, čo je oproti súčasnej úrovni zvýšenie o 7 percentných bodov. V porovnaní s variantom vstupu po roku 2008 by to bolo zvýšenie najmenej o 3 percentné body.

Celkove teda možno na otázku položenú v úvode odpovedať kladne, t. j. je racionálne a prospešné pre SR vstúpiť do EÚ v predpokladanom termíne, než čakať až na dosiahnutie určitej miery reálnej konvergenencie.

6. Základná charakteristika inštitucionálno-právnych prínosov vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie

Významnou súčasťou *acquis communautaires* sú nielen legislatívne upravené štandardy a normy EÚ, ale aj príslušné administratívne kapacity a dobre fungujúce súdnictvo [41].

Charakteristika týchto prínosov sa opiera o štúdiu spracovanú v Českej republike (pozri [6]).

Prevzatie a implementácia inštitucionálno-právneho rámca EÚ v národnej legislatíve SR by mali byť prínosom pri presadzovaní dvoch základných princípov: princípu ochrany slabšej zmluvnej strany a princípu ochrany hospodárskej súťaže, a nie súťažiacich subjektov, a napokon ako inštitucionálna kotva.

Pri prvom princípe pôjde o riešenie vzťahov zamestnanca k zamestnávateľovi, spotrebiteľ a k výrobcovi a predajcovi, minoritného akcionára voči majoritnému akcionárovi, občana ako recipienta účinkov stavu životného prostredia na zdravie voči jeho znečisťovateľom, drobného podnikateľa voči svojmu veľkému a silnému dodávateľovi, veriteľ a voči dlžníkovi atď.

Slabšia zmluvná strana v SR by mala získať výrazné oprávnenia voči nepoctivým výrobcam, právo zamestnanca na informácie o podniku, ochranu zamestnanca pri platobnej neschopnosti zamestnávateľa, ochranu občanov pred znečisťovateľmi životného prostredia prenesením nákladového bremena na týchto znečisťovateľov.

Očakáva sa aj zvýšenie transparentnosti a širší prístup verejnosti k informáciám o obchodných spoločnostiach, stanovenie jasných pravidiel fúzií, zvýšenie zodpovednosti predstavenstva a dozornej rady akciovej spoločnosti vrátane úhrady spôsobených škôd.

Zdokonalenie princípu ochrany hospodárskej súťaže by malo spočívať v zákaže dohôd medzi podnikmi, ktoré by narúšali hospodársku súťaž na jednotnom trhu EÚ, v nezlučiteľnosti podpôr subjektom v akejkolvek forme.

Pokiaľ ide o inštitucionálnu kotvu, Slovenská republika je podľa medzinárodných inštitúcií [42] z hľadiska kvality inštitúcií zaradená na posledné miesta. Toto hodnotenie významne ovplyvňuje najmä nízka vynutiteľnosť práva. Skúsenosť kandidátskych krajín jednoznačne ukazuje, že k vybudovaniu inštitucionálneho rámca môže významne prispieť „vonkajšia politická kotva“. Takouto kotvou v oblasti vytvorenia stabilného a predvídateľného právneho prostredia je pre SR práve vstup do EÚ.

V najvšeobecnejšej podobe možno za prínos vstupu SR do EÚ považovať jej návrat k štátu európskeho typu, ktorý si kladie za cieľ plnenie tradičných povinností štátu.

Záver

Odhad ekonomických efektov vstupu SR do EÚ naznačuje, že integrácia SR do EÚ by mala znamenať pre ekonomiku a pre obyvateľstvo SR jednoznačný prospech.

Začlenenie Slovenska do colnej únie EÚ bude plynulé a úplné zrušenie ostávajúcich colných prekážok môže vytvoriť skôr mierne väčší priestor hlavne pre eport SR na jednotný trh EÚ. Prevzatie Spoločnej colnej tarify a preferenčných režimov napriek určitým zmenám v zozname krajín a komodít, ktoré bude musieť Slovensko premietnuť do svojej obchodnej politiky, by nemalo zásadnejšie ovplyvniť parametre zahraničného obchodu SR. Prevzatie netarifných opatrení by však mohlo zvýšiť ochranu domáceho trhu, ale zvýšiť aj technické nároky na vývoz do EÚ.

Väčšie nádeje na pozitívny vplyv sa spájajú s intenzívnejším prílevom PZI, pri ktorých sa zároveň predpokladá, že by mohli výraznejšie ako doteraz prispieť k podstatnému rastu technologickej produktivity, ktorá je na Slovensku v porovnaní s EÚ aj kandidátskymi krajinami strednej Európy na veľmi nízkej úrovni. Tu by mala byť hospodárska politika vlády SR koncepcionejšia a cieľavedomejšia.

S rastom technologickej produktivity možno očakávať rast porovnateľnej cenovej hladiny a znižovanie kurzovej odchýlky vrátane posilňovania nominálneho výmenného kurzu. Riziko zníženia životnej úrovne z dôvodu nárastu cien potravín nehrozí, a to vďaka predpokladanému rastu nominálnych miezd. Vzhľadom na to sa ukazuje, že by bolo možné, a to aj podľa skúseností Poľska, Maďarska a Slovenska, pustiť infláciu až po hranicu 7 % ročne.

Pohyb pracovných síl zo SR do EÚ by mohol predstavovať ročne iba okolo 1 % práceschopného obyvateľstva. To by nemalo narušiť trh práce EÚ. Naopak, z tejto migrácie možno očakávať pozitívny efekt pre SR, najmä vo forme uplatnenia získaných zručností doma.

Rozpočtové efekty by mali byť ďalšou relevantnou oblasťou pozitívneho vplyvu vstupu SR do EÚ. Povinné platby a odvody do rozpočtu EÚ sú dostatočne vyrovnané najmä prostriedkami, ktoré získa Slovensko zo štruktúrnych fondov EÚ. Spolufinancovaním projektov sa získajú efekty, ktoré majú často aj neekonomické, ťažko kvantifikovateľné efekty.

Popri týchto vcelku pozitívnych efektoch Slovensko bude zaťažené nákladmi vyplývajúcimi z implementácie *acquis*, pričom nie všetky náklady možno pripísať na konto vstupu do EÚ. Časť z nich by sa musela vynaložiť v rámci všeobecnej transformácie tak či tak. Riziká v tejto oblasti spočívajú hlavne v príprave a rýchlosti realizácie príslušných projektov, najmä v životnom prostredí a vo finančnom krytí a jeho možnom premietnutí do rastu zahraničnej zadlženosti. Preto aj táto oblasť by sa mala stať prioritným problémom hospodárskej politiky vrátane problematiky štruktúrnych fondov EÚ.

Celkový vplyv vstupu SR do EÚ sa teda ukazuje ako pozitívny. Reálny rast ekonomiky by sa oproti súčasným tempám rastu zvýšil na 4,8 – 5,0 % a pri variante vstupu by bol minimálne o 1 % vyšší, než keby SR do EÚ vstúpila neskôr. Takisto Slovensko by sa viac priblížilo k ekonomickej úrovni EÚ, a to na 55,5 % v roku 2008, než keby vstúpilo do EÚ neskôr.

Inštitucionálno-právne prostredie SR pozitívne ovplyvní aj prevzatie a implementácia *acquis*, a to tak v oblasti princípu ochrany slabšej zmluvnej strany, ochrany hospodárskej súťaže a dobrého fungovania inštitúcií, najmä súdництва. Možno totiž mať mnohé výhrady proti legislatíve EÚ, avšak nemožno nevidieť, že táto legislatíva je dokonalejšia ako naša.

Napriek niektorým reálnym rizikám a vzhľadom na nesporné pozitívne ekonomické, sociálne a legislatívne prínosy integrácie, *alternatíva oddialenia vstupu SR do EÚ do času, kým by sa dokončila reálna implementácia acquis a podstatnejšie sa znížila medzera v reálnej konvergencii, je kontraproduktívna*. Nielen preto, že celkový potenciál SR sa nachádza na takej úrovni, z ktorej je schopná v relatívne krátkom čase a práve za pomoci EÚ stať sa vyspelou trhovou ekonomikou. Aj tu platí, že každé omeškanie v šanciach sa ťažko dobieha, ak sa vôbec dobehne. Je nebezpečná aj preto, lebo stabilita strednej a východnej Európy bude vždy záviť od perspektív európskej integrácie. A nezúčastniť sa tohto procesu by bolo závažnou chybou.

Došlo 17. 9. 2002

Literatúra

- [1] Hodnotiaca správa EK za rok 2000. [Slovenský preklad.] <http://www.government.gov.sk>.
- [2] BALDWIN, R. E. – FRANCOIS, J. F. – PORTES, R.: The Costs and Benefits of Eastern Enlargement. [Working papers CEPR, CES, MHS.] London: apríl 1997.
- [3] HARTWIG, K. H. – WELFENS, P. J. J.: Western European Integration and Eastern European Transformation. *Intereconomics*, júl/august 1996.
- [4] ORLOWSKI, V. – MAYHEW, A.: The Impact of the EU Accession on Enterprise Adaptation and Institutional Development in the Countries of Central and Eastern Europe. [Working paper.] Brighton: Sussex European Institute 2000.
- [5] MAYHEW, A.: Financial and Budgetary Implications of the Accession of Central and East European Countries to the EU. [Working paper, No. 33, 4.] Brighton: Sussex European Institute 2000.
- [6] VINTROVÁ, R. a kol.: Sociální a ekonomické dopady integrace ČR do EU: nové příležitosti, možná rizika. Praha: Vysoká škola ekonomická 2001.
- [7] HAUSNER, J. – KRAJEWSKI, S. – MARODY, M. – WILKIN, J. – WOJTYNA, A. – SADOWSKI, M.: Poland's Road to the European Union. Friedrich Ebert Stiftung. Monitoring II, III. Warszawa: 1997 – 2001.
- [8] GIERSCH, H.: Economic Union Between Nations and the Location of Industries. *Review of Economic Studies*, 50, 1949, č. 2.

- [9] BYÉ, M.: Localisation de l'investissement et communauté économique européenne. *Revue Économique*, marec 1958, s. 188 – 212.
- [10] PERROUX, F.: Lex formes de la concurrence dans le marché commun. *Revue d'Economie Politique*, január/február 1958.
- [11] OUTRATA, R. a kol.: Ekonomické a sociálne súvislosti vstupu SR do EÚ – prínosy a riziká. [Výskumná práca, č. 25.] Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV 2002.
- [12] VINER, J.: *The Custom Union Ussue*. New York: 1950.
- [13] GEHRELS, F. – JOHNSTON, B. F.: The Economic Gains of European Integration. *Journal of Political Economy*, august 1995.
- [14] LIESNER, H. H.: The European Common Market and British Industry. *Economic Journal*, jún 1958.
- [15] ROSTAS, L.: *Comparative Productivity Levels in British and American Industry*. Cambridge: Cambridge University Press 1948.
- [16] POSNER, M. V.: *International Trade and Technical Change*. *Oxford Economic Papers*, 13, 1961.
- [17] VERNON, R.: *International Investment and International Trade in the Product Cycle*. *Quarterly Journal of Economics*, 80, 1966.
- [18] LINDER, S. B.: *An Essay of Trade and Transformation*. New York: John Wiley & Sons 1961.
- [19] BREUSS, F. – KRATENA, K. – SCHEBECK, F.: *Macroeconomic and Sectoral Effects of the Uruguay Round in Austria as an EU-Member*. In: *The World Economy after the Uruguay Round*. Ed. F. Breuss. Vienna: Service Fachverlag 1995.
- [20] Účelová zostava o vývoji zahraničného obchodu SR. Bratislava: Štatistický úrad SR 1997 – 2000.
- [21] *Zahraničný obchod SR*. Praha: Výzkumný ústav vnějších ekonomických vztahů 1989.
- [22] *Medzinárodný obchod*. Databáza Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV.
- [23] GAJDOŠOVÁ, M.: Účinky prevzatia vybraných segmentov spoločnej obchodnej politiky Európskej únie na Slovensko. *Ekonomický časopis/Journal of Economics*, 50, 2002, č. 5.
- [24] OUTRATA, R.: Konkurenčná schopnosť ekonomiky Slovenskej republiky na prahu vstupu do Európskej únie. *Ekonomický časopis/Journal of Economics*, 50, 2002, č. 4.
- [25] *World Economic Outlook*. Washington: IMF 2000.
- [26] *Main economic indicators*. Paris: OECD 2000.
- [27] *Handbook of International Trade and Development Statistics*. New York, Geneva: UNCTAD 1995.
- [28] CESTAT, 2001/3.
- [29] SCITOVSKI, T.: *Theory of Western Economic Integration*. Palo Alto: Stanford University Press 1958.
- [30] OUTRATA, R. a kol.: *Stratégia podpory vstupu zahraničného kapitálu do ekonomiky SR s osobitným zreteľom na priemysel*. [Expertízne štúdie, č. 5.] Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV 1998.
- [31] *Economic Surveys*. Paris: OECD, august 2001.
- [32] ŠUJAN, I. – ŠUJANOVÁ, M.: *Makroekonomické scenáre vývoja ekonomiky Slovenskej republiky do roku 2008*. *Ekonomický časopis/Journal of Economics*, 50, 2002, č. 5.
- [33] BOŽÍK, M.: *Dopady vstupu SR do EÚ na oblasť agropotravinárskeho sektora*. [Podkladová štúdia VÚEPP.] Bratislava, Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV 2002.
- [34] KOŠTA J. – ŠUJANOVÁ, M.: *Vývoj trhu práce v súvislosti so vstupom Slovenskej republiky do Európskej únie*. *Ekonomický časopis/ Journal of Economics*, 50, 2002, č. 5.
- [35] STANEK, P.: *Účinky harmonizácie daní Slovenskej republiky a Európskej únie*. *Ekonomický časopis/Journal of Economics*, 50, 2002, č. 5.
- [36] IŠA, J.: *Príjmy zo štruktúrnych fondov a odvody do spoločného rozpočtu Európskej únie*. *Ekonomický časopis/Journal of Economics*, 50, 2002, č. 5.
- [37] BLAAS, G.: Eurodotácie trikrát vyššie ako v SR. *Hospodárske noviny*, 21. marca 2002.

- [38] JURÍČKOVÁ, V.: Dôsledky implementácie a náklady prevzatia štandardov Európskej únie. *Ekonomický časopis/Journal of Economics*, 50, 2002, č. 5.
- [39] PÁLENÍK, V. – KOTOV, M.: Aplikácia modelu CGE na kvantifikáciu prínosov a nákladov vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie. *Ekonomický časopis/Journal of Economics*, 50, 2002, č. 5.
- [40] The Economic Impact of Enlargement. [Enlargement paper, No. 4.] Brussels: European Commission, jún 2001.
- [41] Správa o pripravenosti jednotlivých kandidátskych krajín na členstvo v EÚ. Európska komisia, november 2001.
- [42] World Economic Outlook: Focus on Transition Economies. Washington: IMF október 2000.

ECONOMIC EFFECTS OF THE INTEGRATION OF THE SLOVAK REPUBLIC INTO THE EUROPEAN UNION

Richard OUTRATA

Problems of economic and social consequence of the EU extension towards the East gained an importance recently not only from the EU point of view, but also, and above all from the point of view of candidate countries. The interest of candidate countries to know the consequences of integration stems from the natural need to identify the so-called integration assets for the purpose of the strategy of government's economic policy. There is also the public pressure to get information to generate rational expectations of citizens for the decision in future referendum on the EU entry.

Naturally, the sense of integration of candidate countries into the EU lies in the expected real and economic convergence towards the EU. One can therefore ask the theoretical question whether Slovakia, which shows still relatively large setback in the economic level and economy competitiveness behind that of the EU average, should enter the EU in the assumed date in the year 2004. Would it not be better to enter later when the country reaches a certain level of economy's accomplishments? Based on the results of the *Study on Economic and Social Connections of the Slovakia's Entry into the EU* prepared by the Institute of Slovak and World Economics SAS in Bratislava the author proves that generally positive effects can be achieved already at the entry in the year 2004. Just on the contrary it appears that the EU entry can just accelerate the process of real economic and social convergence towards the EU. This conclusion is based on the analysis of possible relevant effects of Slovakia's integration into the EU. One has in mind above all the integration effects in the narrower sense, budget effects, and areas of implementation costs relating to the EU standards and effects of the overall economic and social convergence.

Within the framework of integration effects in the narrower sense, one has to consider in the first place Slovakia's integration into the EU customs union. This should be smooth and total abolition of remaining custom barriers should create slightly wider space mainly for the Slovak exports into the unified EU market. In spite of certain

changes in the list of countries and commodities, which should Slovakia reflect in its commercial policy, the acceptance of the common custom tariffs and preferential regimes should not significantly influence Slovak foreign trade parameters. Taking over non-tariff measures however could increase the protection of domestic market, at the same time, however increase technical requirements for exports into the EU.

There are higher chances for the positive influence of more intensive inflow of foreign direct investments. One expects here that foreign direct investments could contribute to the significant growth of technological productivity that, compared with the EU and other candidate countries, is in Slovakia on the very low level. The economic policy of the Slovak government should be here more conceptual and systematic.

Along with the increased technological productivity, one can expect the increase of comparable price level and decreased exchange rate deviation inclusive the strengthening of the nominal exchange rate. There is no risk of decreased living standard due to the increased foodstuff prices thanks to the expected nominal wage increase. Taking this into account one considers also based on the experience of Poland, Hungary and Slovenia, to release inflation rate up to the 7 per cent p. a. limit.

The migration of labour force from Slovakia into the EU could represent annually only about 1 per cent of inhabitants capable to work. That should not violate the EU labour market. On the contrary, as a result of such migration one could expect positive effect for Slovakia above all by using acquired abilities at home.

Budgetary effect should be further relevant area of the positive influence of the Slovakia's entry into the EU. Obligatory payments and levies into the EU budget are sufficiently equalised mainly by the means Slovakia will draw from the structural funds of the EU. By project co-financing, one gets results, which often bring about also non-economic hardly quantifiable effects.

Alongside these by and large positive effects, Slovakia will be charged by the costs resulting from the *acquis* implementation. At the same time, not all these costs can be ascribed to the EU entry. Part of these should have been spent anyway within the framework of general transformation. Risks in this sphere lie mainly in the preparation and implementation speed of relevant [projects mainly in environmental sphere and in financial backing and its possible reflection into the foreign indebtedness. Therefore, also this area should become a priority for the economic policy inclusive the problems of the EU structural funds.

General influence of the Slovakia's entry into the EU appears to be positive. Real economy growth compared to the current growth rates should increase to 4.8 – 5.0 per cent and at the entry option real economy growth would be at minimum by 1 per cent higher compared to the alternative of Slovakia's later entry to the EU. At the same time Slovakia would approach nearer to the economic level of the EU, e. g. to 55.5 per cent in the year 2008 compared to its entry later.

Institutional and legal environment of Slovakia will be positively influenced by adoption and implementation of *acquis*, namely in the principle of protection the weaker contractual partner, protection of economic competition and smooth institutional functioning, judiciary above all. Much criticism could be raised against the EU legislation; it is however impossible to ignore the fact that this legislation is superior to ours.

In spite of some real risks and due to the undisputed positive economic, social and legislation assets of the integration, the alternative of the postponement of Slovakia's entry into the EU until finalising real *acquis* implementation and considerably decreased gap in real convergence is counter-productive. This is the case not only because of the overall potential of the Slovak Republic is currently on the level which enables in a relatively short time and just with the EU help to become advanced market economy. It applies here too that each delay in chances is very hard to recover, if at all. The postponement alternative is very dangerous also because the stability of Central and Eastern Europe will always depend on the European integration prospects. It would be momentous mistake not to take part in this process.